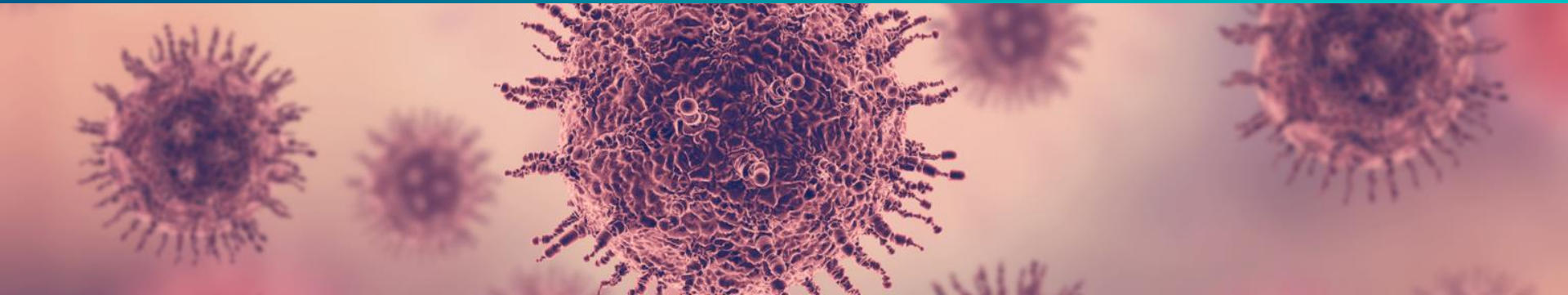

Kaj morajo tudi vedeti zdravniki, ki se ukvarjajo s pacienti z imunskimi motnjami

Okužbe pri bolnikih z imunskimi motnjami (IM)

Prof. Janez Tomažič, dr. med.

Klinika za infekcijske bolezni in vročinska stanja, UKCL
Medicinska fakulteta, UL

Okužbe pri osebah z IM so pogostejše in imajo lahko:

⇒ neobičajen potek

- včasih hiter: po splenektomiji, pri kemoterapiji, včasih tudi biološka zdravila itd.,
- včasih počasen razvoj bolezni: PCP → lahko se hitro poslabša, TBC, Kriptokokni mgt,
- spremenjena klinična slika: nevtropenija; mo At proti citokinom; anti IL-6 → ni porasta CRP,
- multiple okužbe: sploh pri hudih IM (PCP+CMV ali ....): npr. imunosupresija s 3-zdravili, še posebno, če zraven tudi glukokortikoidi

⇒ neobičajni mikroorganizmi: poleg običajnih ok., ki so bolj pogoste, vedno misli na: oportuniste: ↓virulentni, težka Dg in Th, redke okužbe

⇒ pogosto odporni mikrobi (VOB): ↑ stik z zdravstvom

Najpogostejše ko-infekcije pri PCP – primeri iz literature

Underlying Disease	Coinfection	Number of Cases/Medical History	Treatment	Outcome	Reference
COPD and chronic hepatitis C	PcP and Aspergillosis	1 M, 95 y, treated for lung injury caused by <i>Chlamydomydia</i> pneumonia	Ceftriaxone and Methylprednisolone Then alternating prednisolone and methylprednisolone Then meropenem and azithromycin. Then sulfamethoxazole/ trimethoprim for PcP Then levofloxacin, minocycline, liposomal amphotericin B along with PcP treatment	Died of multiple organ failure	[24]
Crescentic IgA nephropathy and Non-Hodgkin lymphoma	PcP and Aspergillosis	2 M, 29 y with crescentic IgA nephropathy on immunosuppressive drugs F, 72 y with non-Hodgkin lymphoma on chemotherapy	Both— Intravenous trimethoprim/sulphamethoxazole combined with voriconazole Prophylaxis M—Moxifloxacin and Ganciclovir F—Moxifloxacin and Valaciclovir	M—Recovered F—Died	[25]
Alcoholic hepatitis and cirrhosis	PcP and cytomegalovirus	1 M, 40 y	Initially broad spectrum antibiotics then prednisolone. Amphotericin B syrup dissolved in water gargled for oral and esophageal candidiasis No treatment for PCP, found during autopsy	Died of circulatory insufficiency	[26]
Allopurinol-induced Stevens-Johnson syndrome and toxic epidermal necrolysis	PcP, parainfluenza virus type 3, CMV and <i>Aspergillus fumigatus</i> .	1 F, 63 y Presented with mucocutaneous macular skin rash with bulla. 3 months prior had an acute myocardial infarction. 1-month prior essential thrombocytosis 30 years previous had, surgery for intestinal TB and was a hepatitis C carrier.	High-dose systemic corticosteroids and intravenous immunoglobulin for Stevens-Johnson syndrome / toxic epidermal necrolysis 100 mg/day aspirin 1 mg/day anagrelide 200 mg/day allopurinol Anti-TB treatment 30 years ago. For co-infections Trimethoprim/sulphamethoxazole, voriconazole, ganciclovir and oral ribavirin.	Recovered	[27]
Probable plasma cell myeloma	Streptococcal meningitis and PcP	1 F, 64 y	Intravenous acyclovir, ceftriaxone and fluconazole for the meningitis Trimethoprim-sulfamethoxazole for PcP	Unclear	[28]
HTLV-1 Associated Adult T-cell leukemia/lymphoma	PcP and <i>Cryptococcus neoformans</i>	1	Trimethoprim-sulfamethoxazole, corticosteroids and fluconazole	Recovered	[29]
HIV	PcP and <i>Strongyloides stercoralis</i>	1 M, 43 y	Trimethoprim-sulfamethoxazole, ivermectin and amphotericin B	Died	[30]
Allogeneic hematopoietic stem cell transplantation recipient	PcP and Influenza A	1 M, 53 y Immunosuppressive therapy for treatment of GVHD	For underlying condition - daily mycophenolate mofetil, tacrolimus and prophylactic Trimethoprim-sulfamethoxazole. Treated with high-dose corticosteroids for GVHD PCP prophylaxis switched to inhaled pentamidine due to pancytopenia attributed to Trimethoprim-sulfamethoxazole. PcP treated with Trimethoprim-sulfamethoxazole.	Recovered	[31]
Infantile spasm	<i>Legionella pneumophila</i> and PcP	1 8 month old infant	Not Stated	Died	[32]
HIV	<i>Mycobacterium tuberculosis</i> and PcP	1	Trimethoprim-sulfamethoxazole prophylaxis for PcP Antituberculosis medication and Trimethoprim-sulfamethoxazole	Recovered	[33]

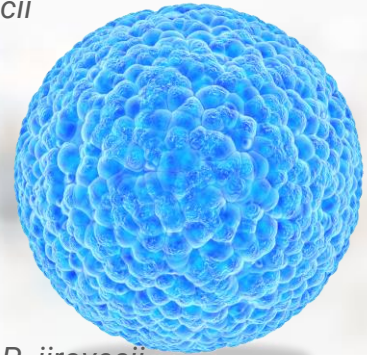
Kje je izvor oportunističnih in drugih okužb pri osebah z IM?

Reaktivacija endogenih latentnih oportunističnih mikrobov:

herpesvirusi, kandida, poliomavirusi, *P. jirovecii*

Iz okolja:

- **iz bolnišničnega okolja** → “**ESCAPE**” bakterije:
odporni enterokoki, stafilokoki, *C. difficile*, acinetobaktri, psevdomonasi, enterobakterije, misliti je treba tudi na legionele, aspergile itd.
- **od drugih oseb** → npr. otroci so izločevalci mikrobov: v. influence, herpesvirusi, *P. jirovecii*.

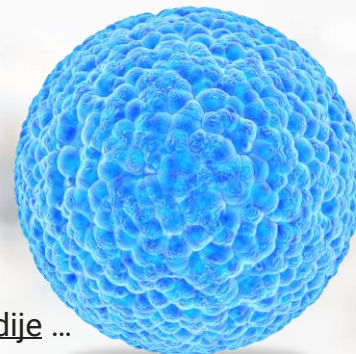
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI
BIOTERRORISTI

Kje je izvor oportunističnih in drugih okužb pri osebah z IM?

Iz okolja:

- **Hrana:** - izdelki iz nepasteriziranega mleka, mehki siri: → listerija,
  - probiotiki: → laktobacili,
  - slabo prekuhano/prepečeno: salmonele ...
  - toplotno neobdelano meso svinj in divjih živali → virus hepatitisa E
- **Okolje:** - klimatizacija (hoteli, bolnišnice), staro vodovodno omrežje ...
  - legionele, pseudomonasi
  - vrtilkanje (zemlja ...), pospravljanje kleti/podstreh: → aspergili, nokardije ...
- **Hišni ljubljenci/domače živali/potovanja/nezaščiteni spolni odnosi:**
  - salmonela, tularemija, rodokokus, potovalna driska, strongiloides, malarija, gonoreja, klamidie LGV, endemske glive itd.

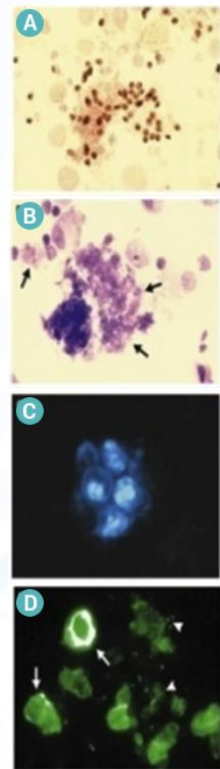
Pneumocystis jirovecii pljučnica (PCP)

Incidenca: zlasti pri ne-HIV populaciji → vse več oseb z IM.

Čeprav je med **najpogostejšimi** o.i., je **še vedno redka bolezen**, a smrtno nevarna in kar je **BISTVENO** → v določenih subpopulacijah bolnikov je pogostejša in lahko jo **PREPREČIMO!**

Kl.sl.: začne se z **dispnejo** (ob naporu) → vročina → kašelj (suh → belo...).

Dg: lab: CRP norm/nizek, povišan je **LDH**, ki je tudi zelo primeren za sledenje; pomemben je **S-BDG** → sploh velike vrednosti > 300 oz. > 500.

Pneumocystis jirovecii pljučnica (PCP)

Rtg pc → intersticij,
v začetku lahko normalen.

1.dan

27.dan

31.dan

CT → difuz. mlečno steklo
→ pnevmotoraks, kavitacije
→ norm. CT: ↑ NNV

1.dan

12.dan

15.dan

Pneumocystis jirovecii pljučnica (PCP)

Bronhoskopija: BAL → PCR:

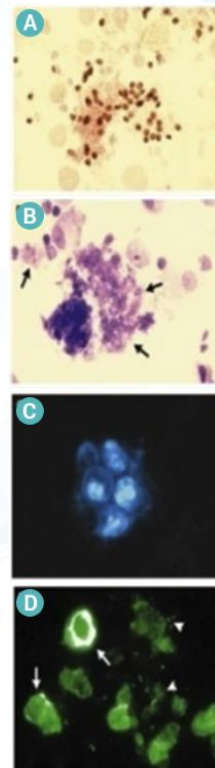
- PCR: je zelo občutljiva metoda, ima 40 ciklov → če pozitiven pod 35. ciklusom → gre za infekcijo,
- BAL → pomembna preiskava tudi zaradi ko-infekcij.

Primarna profilaksa: je ključna in najpomembnejša!

Najprimernejše zdravilo:

TMP/SMX → prepreči tudi nekatere bakt. ok., toxopl., listeriozo, nokardiozo, **včasih** je treba TMP/SMX **ukiniti** (alergija, nevtropenija, hiperkalijemija itd.).

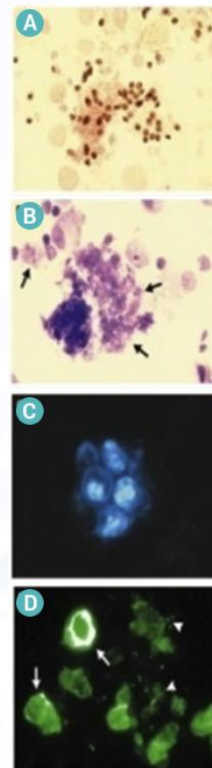
Alternativa: **dapson**, **atovakon**: če poz. Toxo: pirimetamin+folinična k.; **pentamidin**: samo pri neg. Toxo.

Pneumocystis jirovecii pljučnica (PCP)

Kdaj profilaksa pri ne-aids osebah?

- Po Tx čvrstih organov (PČO) in alogenski PKMC, zavrnitvene reakcije ...
- **Glukokortikoidi:** npr. metilprednisolon (MP): ≥ 16 mg/d, ≥ 4 tedne.
- **Onkološki bolniki:**
  - MP ≥ 16 mg/d, ≥ 4 tedne,
  - ALL, PKMC, anti-CD52, fludarabin/ciklofosfamid/rituksimab, temozolamid,
  - izbirno: R-CHOP, nukleozidni analogi: fludarabin, cladribin, mikofenolat mofetil.

Priporočila za profilakso PCP

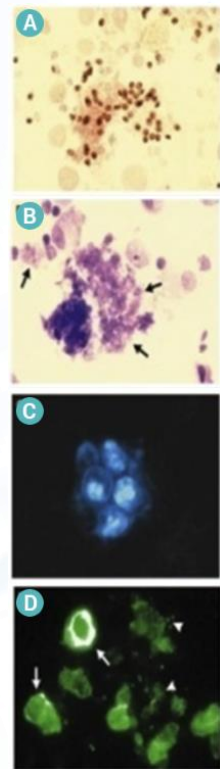
Table 3 Available guidelines and recommendations for the prophylaxis and infection control related to *Pneumocystis jirovecii* pneumonia (PCP)

	Population	Prophylaxis	Physical measures	References
Official guidelines	HIV	Every patient with CD4 counts <200 cells/mm ³	-	IDSA Guidelines (2018) [26] French Guidelines (2018) [137]
	Hematological malignancies and stem cell transplant recipients	See reference [138] for details	-	ECIL Guidelines (2016) [138]1
	All	-	Avoid placement of PCP patients in the same room as immunocompromised patients	CDC Guidelines (2007) [117]
			Droplet isolation	French Infection Control Society (1998) [139]
Suggested standard of care for PCP	Transplant recipients			
	- All transplant recipients	6-12 months chemoprophylaxis	-	Martin <i>et al.</i> (2013) [106]
	- Lung and small bowel transplant recipient	Lifelong chemoprophylaxis		
	- Chronic CMV or history of prior PCP	Lifelong chemoprophylaxis		
	All		Single room +/- droplet isolation for at least 5 days Requirement to wear a mask for patient coughing in facilities hosting at risk patient	De Boer <i>et al.</i> (2018) [118]

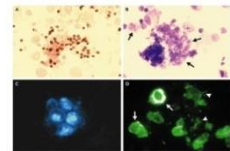
Pneumocystis jirovecii pljučnica (PCP)

Kdaj profilaksa pri ne-aids osebah?

- Primarne imunske motnje, $CD4 < 200/mm^3$, limfociti $< 800/mm^3$.
- Revmatske vnetne bolezni:
  - $MP \geq 24 \text{ mg/d}$, ≥ 4 tedne (npr. pri revmatoidnem artritisu),
  - $MP \geq 12 \text{ mg/d}$, ≥ 4 tedne pri: hudih vaskulitisih (GPA, MPA),
  - lahko tudi manjši odmerki MP pri uporabi več imunosupresivnih zdravil:
MP + anti-TNF ali rituximab ... (+Mtx)?

PCP: primarna profilaksa pri RVB

Glukokortikoidi: metilprednisolon – MP (Medrol)

→ pri ≥ 24 mg/d MP, če zdravljenje traja ≥ 4 tedne (npr. RA in SLE)

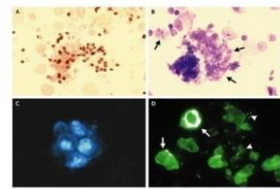
ali

→ pri ≥ 12 mg/d MP, če zdravljenje traja ≥ 4 tedne in gre za:

- granulomatozo s poliangiitisom (GPA) ali mikroskopski poliangiitis (MPA)
- pri dermatomiozitisu/polimiozitisu in SSc pa velja, da mora biti še en dejavnik tveganja:
  - prejemajo še določena biološka zdravila (npr. rituksimab, anti-TNF)
  - prejemajo še ciklofosfamid,
  - začnemo zdravljenje z ≥ 48 mg/d MP,
  - so limfopenični ($<800/\text{mm}^3$) ali imajo $\downarrow$ konc. celic CD4 ($<200/\text{mm}^3$)

Pri št. bolnikih, pri katerih, glede na priporočila, profilaksa ni potrebna, pa je treba vseeno misliti na uvedbo TMP/SMX, ker se PCP čedalje pogosteje pojavlja – **vsaj začasno**, v obdobju.....:

→ npr. 3-imunosupresija, v kateri so pogosto MP <12 mg/d + anti-TNF ali rituximab + Mtx....

PCP

Kdaj primarno profilakso lahko ukinemo?

→ ko je odmerek MP < 12 mg in ni nobenega drugega dejavnika tveganja

→ če so zraven še drugi dejavniki tveganja → premisli tudi pri ↓odmerkih MP:

- ciklofosamid, anti-TNF, rituximab,
- začetek zdravljenje ≥ 48 mg MP
- limfopenija ($<800/\text{mm}^3$), konc. celic CD4 ($<200/\text{mm}^3$)

Dodatek glukokortikoidov pri zdravljenju PCP

Maschmeyer GJ. J Antimicrob Chemother 2016;71:2405

samo 4/11 raziskav so pokazale ↓smrtnosti → MP ne pri hematoloških bolnikih (sami steroidi...

Injean P. Transplant Direct 2017;3:1-4

Injean P. Meta-analiza → ni povezave med dodatkom MP in preživetjem

Inoue N. J Infect Dis 2018; 79:109

Table 2. Event Counts and Hazard Ratios of 60-day All-cause Mortality in the Non-HIV PCP Cohort.

Respiratory Status	TMP-SMX only	Adjunctive Corticosteroids	Unadjusted HR (95% CI)	P value	IPW adjusted HR (95% CI)	P Value
Moderate, No/Total (%) ^a	8/88 (9.1%)	50/458 (10.9%)	1.10 (0.73-1.68)	0.639	1.17 (0.73-1.86)	0.516
Severe, No/Total (%) ^a	26/71 (36.6%)	163/661 (24.7%)	0.73 (0.59-0.91)	0.005	0.71 (0.55-0.91)	0.006

Abbreviations: CI, confidence interval; HR, hazard ratio; IPW, inverse probability weight; TMX-SMX, Trimethoprim-Sulfamethoxazole.

^a Moderate respiratory status, PaO₂ >60 mm Hg; Severe, PaO₂ ≤60 mm Hg.

Dodatek Medrola (metilprednisolon): 5 dni → 2 x 32mg/d; 5 dni → 32mg/d; 11 dni → 16 mg/dan

Pri **glukokortikoidih**, ki pretežno okvarijo celično imunost, moramo misliti tudi na druge oportuniste, kot so:

BAKTERIJE	VIRUSI	GLIVE	PRAŽIVALI
<i>L. monocytogenes</i> <i>L. pneumophilla</i> <i>M. tuberculosis</i> ne-tuberkulozne m. <i>Nocardia</i> spp. <i>Salmonella</i> spp.	HBV, HCV CMV HSV VZV EBV poliomavirusi	<i>Aspergillus</i> spp. <i>Candida</i> spp. <i>C. neoformans</i> Mucoraceae <i>C. immitis</i>	<i>T. gondii</i> <i>G. lamblia</i> Amebe <i>S. stercoralis</i>

Pri odmerkih **metilprednisolona** ≥ 16 mg/d ≥ 4 tedne:

- Misli na profilakso pred PCP: še posebno, če več imunosupresivnih zdravil.
- Potrebno presejalno testiranje na:
  - hepatitis B in C,
  - tuberkulozo,
  - strongiloidozo: sploh, če so bili v endemičnih področjih
ali nejasna oezinofilija

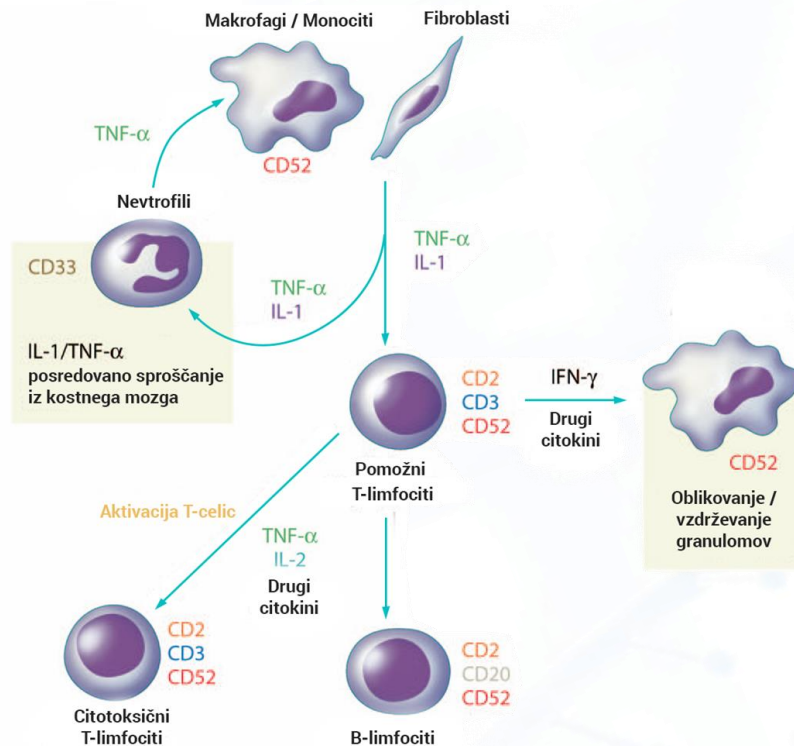
Hepatitis B in C (potrebna je napotitev k infektologu, vsak torek med 12^h in 13^h)

Pri osebah z IM je potrebno presejalno testiranje in spremljanje hepatitisa B in C.
Pri VRB to še posebej velja pri rituksimabu, anti-TNF in metilprednisolonu (MP).

- **Rituksimab:** profilakso uvedemo pri vseh, ki so anti-HBc + (entekavir ali tenofovir):
  - z rituksimabom lahko začnemo 1-2 tedna po uvedbi protivirusnega zdravila, s katerim nadaljujemo vsaj še 1,5 let po ukinitvi rituksimaba,
  - nato še spremljamo ALT in HBV-DNA vsake 1-3 mesece,
  - pri IVIG je potrebna previdnost (prenese se anti-HBc):
testiranje je potrebno tik pred ali 3 mes. po ukinitvi IVIG.

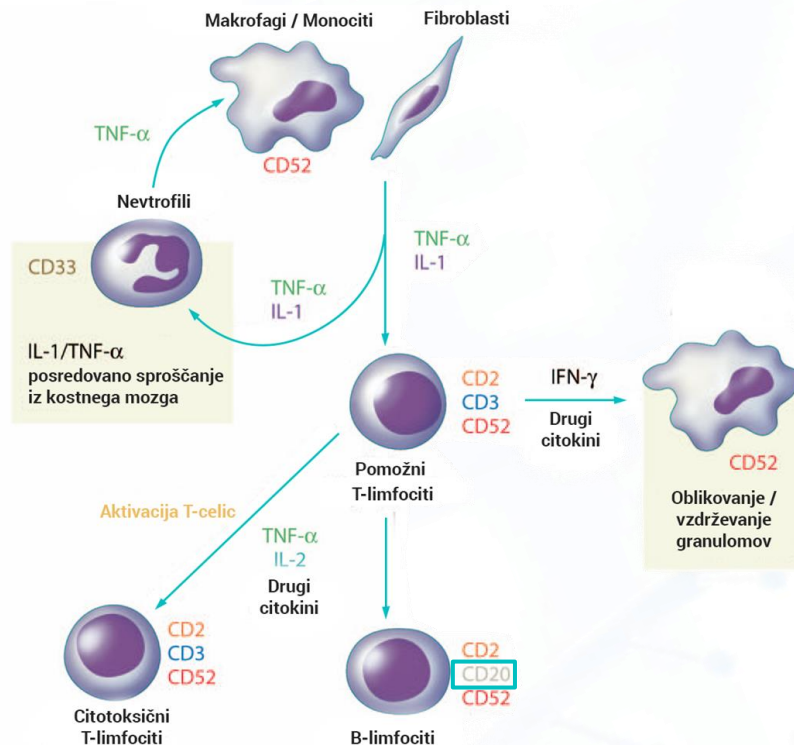
Biolška zdravila

Terapevtska monoklonska protitelesa	Ključni cilji
Alemtuzamab	CD52
Adalimumab, Infliximab, Certolizumab pegol, Etanercept	TNF- α
Anakinra, Rilonacept	IL-1
Gemtuzumab ozogamicin	CD33
Alefacept	CD2
Muromonab	CD3
Abatacept, Efalizumab	Aktivacija T-celic
Basiliximab, Daclizumab	IL-2
⁹⁰ Y-Ibritumomab tiuxetan, Rituximab, ¹³¹ I-Tositumomab	CD20

Biolška zdravila

Terapevtska monoklonska protitelesa	Ključni cilji
Alemtuzamab	CD52
Adalimumab, Infliximab, Certolizumab pegol, Etanercept	TNF- α
Anakinra, Rilonacept	IL-1
Gemtuzumab ozogamicin	CD33
Alefacept	CD2
Muromonab	CD3
Abatacept, Efalizumab	Aktivacija T-celic
Basiliximab, Daclizumab	IL-2
⁹⁰ Y-Ibritumomab tiuxetan, Rituximab , ¹³¹ I-Tositumomab	CD20

Hepatitis B in C (potrebna je napotitev k infektologu, vsak torek med 12^h in 13^h)

Pri osebah z IM je potrebno presejalno testiranje in spremljanje hepatitisa B in C.
Pri VRB to še posebej velja pri rituksimabu, anti-TNF in metilprednisolonu (MP).

- **Rituksimab:** profilakso uvedemo pri vseh, ki so anti-HBc + (entekavir ali tenofovir):
  - z rituksimabom lahko začnemo 1-2 tedna po uvedbi protivirusnega zdravila, s katerim nadaljujemo vsaj še 1,5 let po ukinitvi rituksimaba,
  - nato še spremljamo ALT in HBV-DNA vsake 1-3 mesece,
  - pri IVIG je potrebna previdnost (prenese se anti-HBc):
testiranje je potrebno tik pred ali 3 mes. po ukinitvi IVIG.

Hepatitis B in C (potrebna je napotitev k infektologu, vsak torek med 12^h in 13^h)

- **anti-TNF** (če HBV DNA negativen):

pri HbsAg +/-anti-HBc + → profilaksa,

pri HbsAg -/anti-HBc + → pre-emptive strategija (spremljanje HBV-DNA vsake 3 mesece).

- **metilprednisolon (MP):**

pri HbsAg +/-anti-HBc + → če dolgotrajno zdravljenje z 8-16 mg/d

ali ≥ 16 mg/d, ≥ 4 tedne → profilaksa,

ki naj traja vsaj 12 mesecev po ukinitvi MP.

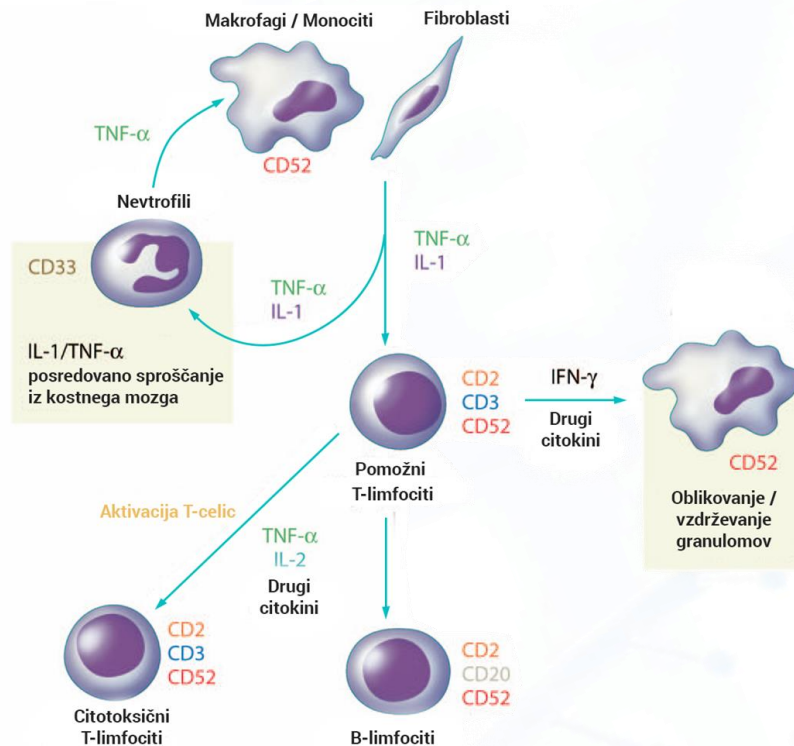
- **testiranje na HCV (anti-HCV):**

če je test pozitiven, je potrebno narediti HCV-RNA in napotitev k infektologu.

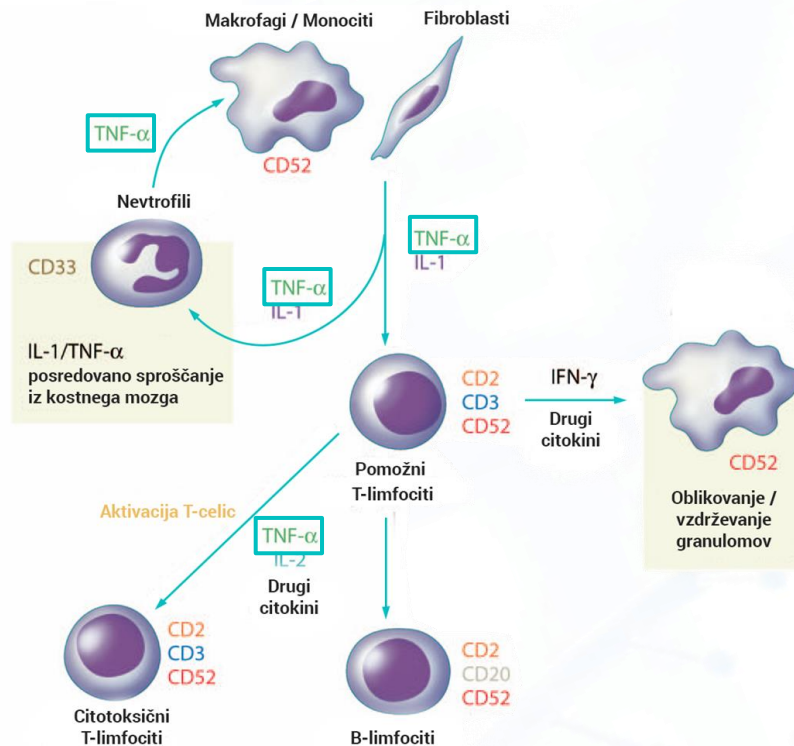
Biološka zdravila

Terapevtska monoklonska protitelesa	Ključni cilji
Alemtuzamab	CD52
Adalimumab, Infliximab, Certolizumab pegol, Etanercept	TNF- α
Anakinra, Rilonacept	IL-1
Gemtuzumab ozogamicin	CD33
Alefacept	CD2
Muromonab	CD3
Abatacept, Efalizumab	Aktivacija T-celic
Basiliximab, Daclizumab	IL-2
⁹⁰ Y-Ibritumomab tiuxetan, Rituximab, ¹³¹ I-Tositumomab	CD20

Biolška zdravila

Terapevtska monoklonska protitelesa	Ključni cilji
Alemtuzamab	CD52
Adalimumab, Infliximab, Certolizumab pegol, Etanercept	TNF- α
Anakinra, Rilonacept	IL-1
Gemtuzumab ozogamicin	CD33
Alefacept	CD2
Muromonab	CD3
Abatacept, Efalizumab	Aktivacija T-celice
Basiliximab, Daclizumab	IL-2
⁹⁰ Y-Ibritumomab tiuxetan, Rituximab, ¹³¹ I-Tositumomab	CD20

Hepatitis B in C (potrebna je napotitev k infektologu, vsak torek med 12^h in 13^h)

- **anti-TNF** (če HBV DNA negativen):

pri HbsAg +/-anti-HBc + → profilaksa,

pri HbsAg -/anti-HBc + → pre-emptive strategija (spremljanje HBV-DNA vsake 3 mesece).

- **metilprednisolon (MP):**

pri HbsAg +/-anti-HBc + → če dolgotrajno zdravljenje z 8-16 mg/d

ali ≥ 16 mg/d, ≥ 4 tedne → profilaksa,

ki naj traja vsaj 12 mesecev po ukinitvi MP.

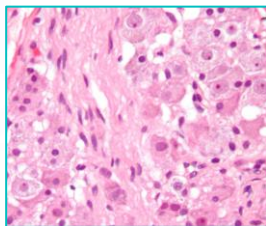
- **testiranje na HCV (anti-HCV):**

če je test pozitiven, je potrebno narediti HCV-RNA in napotitev k infektologu.

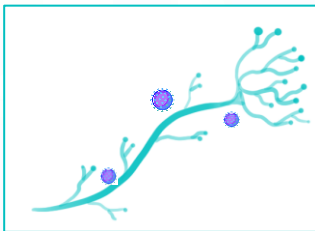

PASOVEC

(herpes zoster): nevro-dermatološka bolezen

Nastane zaradi **endogene reaktivacije** VZV v **senzoričnih ganglijih**.

Virusi potujejo **po senzoričnem živcu** in v pristojnem dermatomu, ki ga oživčujejo (radikulitis).

Povzročijo značilen **mehurčkasti izpuščaj** v obliki pasu. **Večinoma enostransko**, ki ga pogosto spremlja **močna bolečina**.

PASOVEC

(herpes zoster): nevro-dermatološka bolezen

- **Pri osebah z IM je bolezen hujša:** prizadetih več dermatomov, lahko diseminiran, lahko prizadene možg. živce → oftalmični zoster, encefalitis, CVI itd.
- Najbolj se bojimo postherpetične nevralgije, ki je lahko zelo dolgotrajna in ti spremeni, uniči življenje!
- Zelo pomembno je zgodnje-čimprejšnje zdravljenje.
- Še pomembnejše pa je preprečevanje:
  - **VARIZIG PEP** [Varitect: 1 mL(25IE)/kg]: za osebe s ↑ IM in so izpostavljene noricam/pasovcu (v 96 urah)
  - **aciklovir** kot profilaksa??
  - **cepljenje**

PASOVEC

(herpes zoster): nevro-dermatološka bolezen

Na CMV bolezen moramo pomisliti pri bolniku s hudo IM ali pri bolniku, ki že ima eno oportunistično okužbo – npr. PCP.

Poteka lahko kot **CMV sindrom** ali kot **tkivno-invazivna bolezen**.

CMV sindrom

En od naštetih simptomov/znakov:

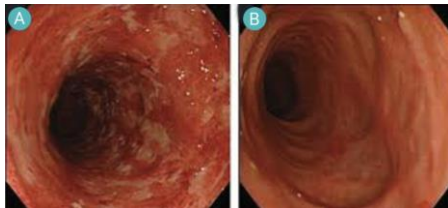
- temperatura $>38^{\circ}\text{C}$,
- slabo splošno počutje,
- levkopenija ($<3,5 \times 10^9/\text{l}$),
- reaktivni limfociti ($> 5\%$),
- trombocitopenija ($<100 \times 10^9/\text{l}$).

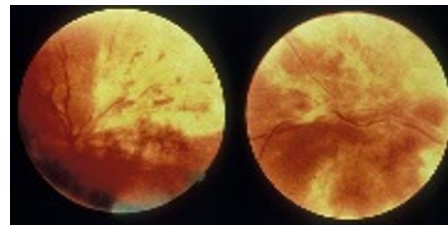
Dokaz CMV v krvi.

CMV tkivno-invazivna bolezen

- Kolitis.

- Retinitis.

- Gastritis.

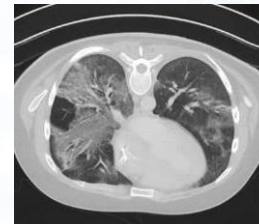
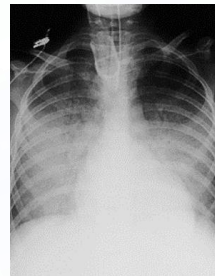
- Holangitis.

- Hepatitis.

- Pankreatitis.

- Encefalitis.

- Pnevmonitis.

Dokaz CMV v krvi???

CMV pnevmonitis

Za **dd** med:

CMV pnevmonitis vs. brezsptomno razmnoževanje CMV v pljučih

določitev CMV virusnega bremena v BAL-u (kvantitativni CMV DNA PCR)

po Tx pljuč → CMV pnevmonitis

- Problem:**
- CMV pnevmonitis: → dir. citopatogenost
→ bronhiolitis obliterans sy
  - ko-infekcije
  - zavrnitvena reakcija

po Tx pljuč → Dg CMV pnevmonitisa

raziskava Dg vrednosti CMV VB v BAL-u

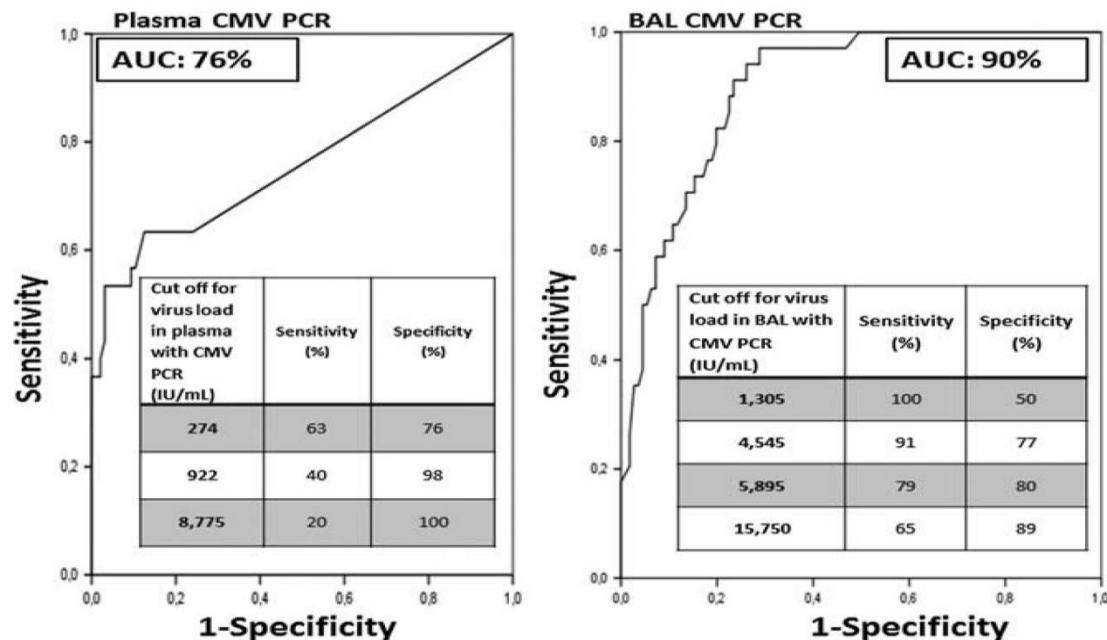
TABLE 2.

Characteristics of the 145 CMV episodes detected with a positive CMV PCR in BAL according to clinical presentation

Characteristics	CMV pneumonia		All CMV pneumonia, n = 34	No CMV pneumonia, n = 111 ^c	P ^d
	Proven, n = 9 ^a	probable, n = 25 ^b			
CMV IgG serostatus at transplantation, (%)					
D+/R–	67% (6/9)	24% (6/25)	35% (12/34)	24% (27/111)	0.269
D+/R+	33% (3/9)	48% (12/25)	44% (15/34)	47% (52/111)	0.845
D–/R+	0% (0/9)	28% (7/25)	20% (7/34)	29% (32/111)	0.386
BAL					
Overall median CMV viral load in BAL (IQR)	90 000 (35 100–189 000)	19 800 (5670–90 000)	32 940 (7830–117 000)	1260 (450–4230)	<0.001
Median CMV viral load in BAL (IQR) in episodes with positive CMV PCR in plasma ^e	67 050 (31 050–162 000)	44 100 (6120–117 000)	44 100 (13 500–135 000)	2340 (810–13 500)	<0.001
% of episodes with coinfection ^f	22% (2/9)	68% (17/25)	56% (19/34)	44% (49/111)	0.245
Of those coinfecting, % with:					
Bacterial coinfection	100% (2/2)	35% (6/17)	42% (8/19)	12% (6/49)	—
Fungal coinfection	0	23.5% (4/17)	21.5% (4/19)	35% (17/49)	—
Viral coinfection	0	6% (1/17)	5% (1/19)	10% (5/49)	—
Mixed coinfection; combinations detected in the cohort:					
Bacterial and fungal	0	23.5% (4/17)	21.5% (4/19)	33% (16/49)	—
Fungal and viral	0	6% (1/17)	5% (1/19)	8% (4/49)	—
Bacterial, fungal and viral	0	6% (1/17)	5% (1/19)	2% (1/49)	—
PLASMA					
% of episodes with a plasma CMV PCR ^e	100% (9/9)	84% (21/25)	88% (30/34)	86% (96/111)	1.000
Overall median viral load in plasma (IQR)	8550 (945–12 600)	360 (0–855)	693 (0–8100)	0 (0–0)	<0.001
% of episodes with a positive plasma CMV PCR	89% (8/9)	52% (11/21)	63% (19/30)	24% (23/96)	<0.001
Median CMV viral load (if positive) in plasma (IQR)	8775 (2542–13 500)	855 (423–8100)	2070 (720–9000)	360 (270–657)	<0.001

po Tx pljuč → prag v BAL-u ≥ 4545 IU/mL

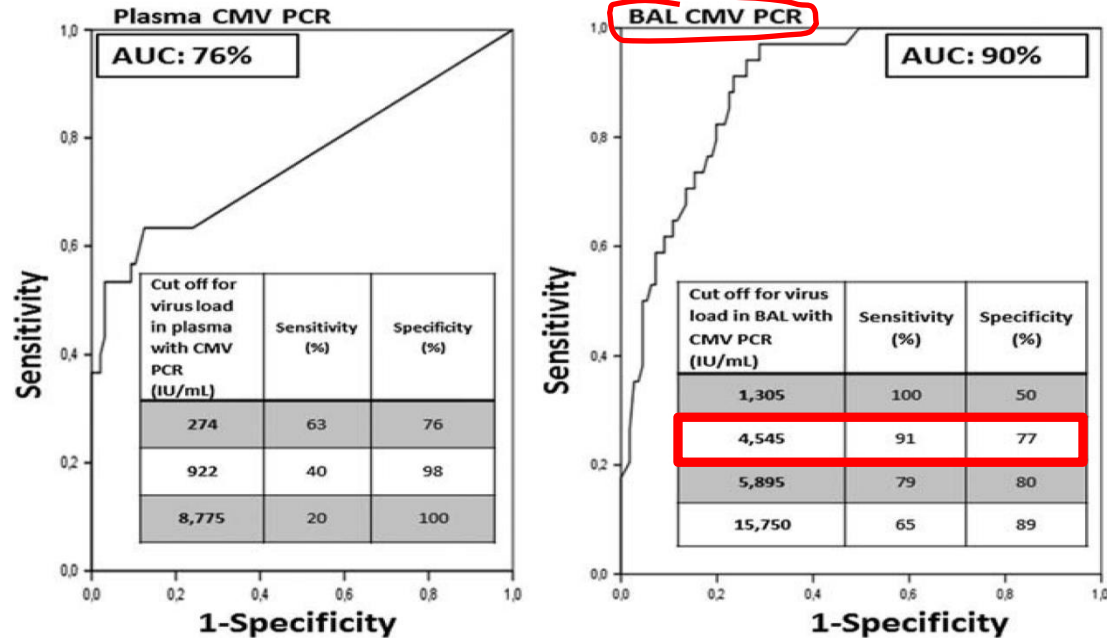
↓ senzitivnost CMV VB v plazmi: pri 37% CMV pnevmonitsov → CMV VB neg.!

FIGURE 3. ROC curves for plasma and BAL CMV PCR for diagnosis of CMV pneumonia. The lower limit of detection for both CMV PCR analyses is 273 IU/mL.

po Tx pljuč → prag v BAL-u ≥ 4545 IU/mL

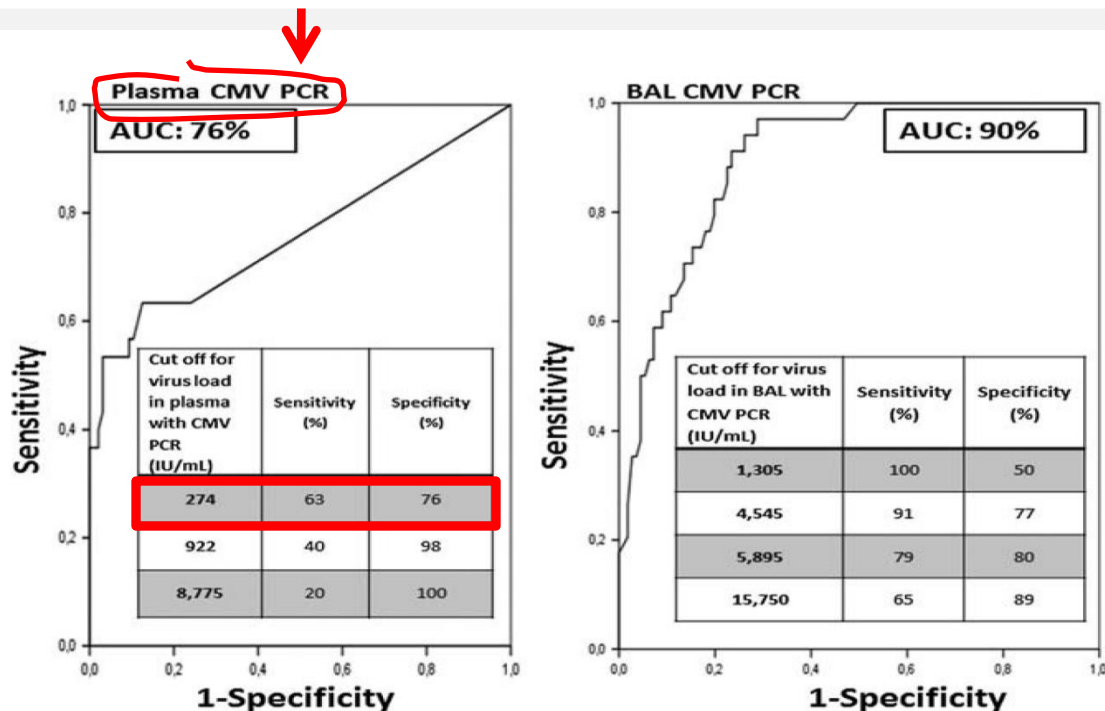
↓ senzitivnost CMV VB v plazmi: pri 37% CMV pnevmonitisov → CMV VB neg.!

FIGURE 3. ROC curves for plasma and BAL CMV PCR for diagnosis of CMV pneumonia. The lower limit of detection for both CMV PCR analyses is 273 IU/mL.

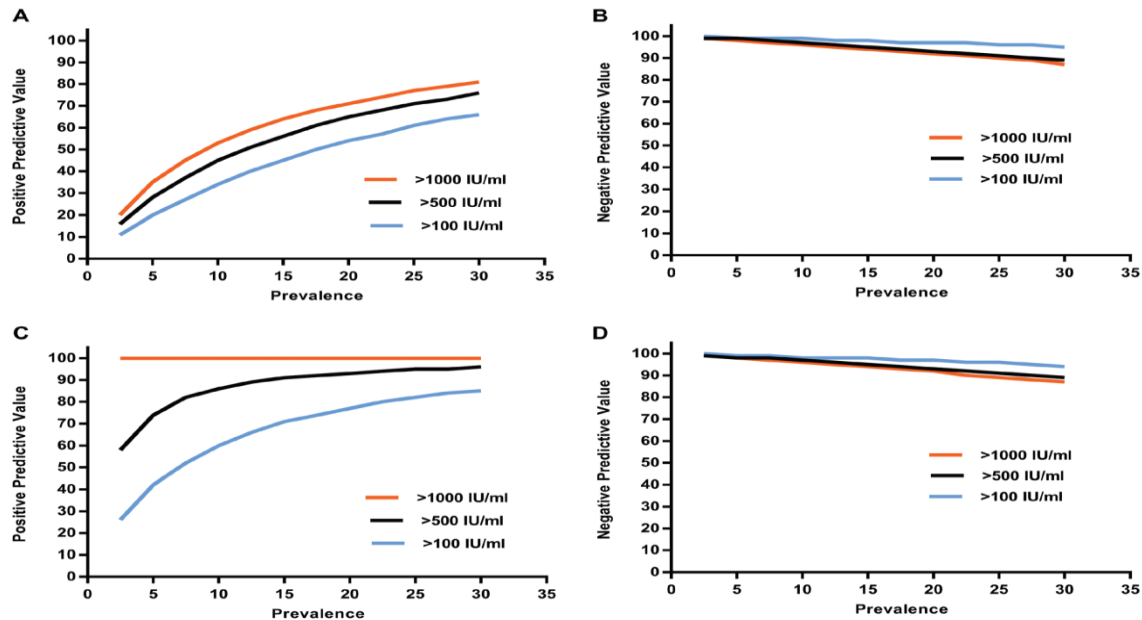
po Tx pljuč → prag v BAL-u ≥ 4545 IU/mL

↓ senzitivnost CMV VB v plazmi: pri 37% CMV pnevmonitsov → CMV VB neg.!

FIGURE 3. ROC curves for plasma and BAL CMV PCR for diagnosis of CMV pneumonia. The lower limit of detection for both CMV PCR analyses is 273 IU/mL.

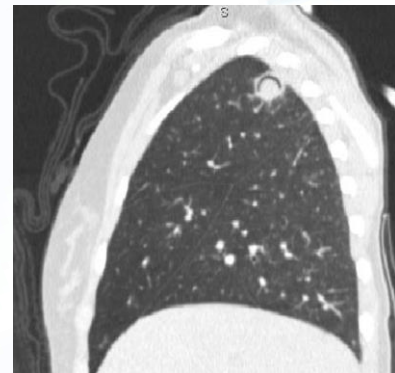
po PKMC → prag v BAL-u ≥ 500 IU/mL:
PNV (A in C) < NNV (B in D)

Figure 4. Predictive models. Positive predictive values with thresholds of 100, 500, 1000 IU/mL across a range of cytomegalovirus (CMV) pneumonia prevalences in patients who underwent a bronchoalveolar lavage for evaluation of pulmonary infiltrates. *A*, Data for all patients (132 patients with CMV pneumonia and 118 controls with non-CMV pneumonia). *C*, Patients without antiviral treatment (99 patients with CMV pneumonia and 78 controls with non-CMV pneumonia). Corresponding negative predictive values are shown in panels *B* and *D*.

Invazivna Aspergiloza

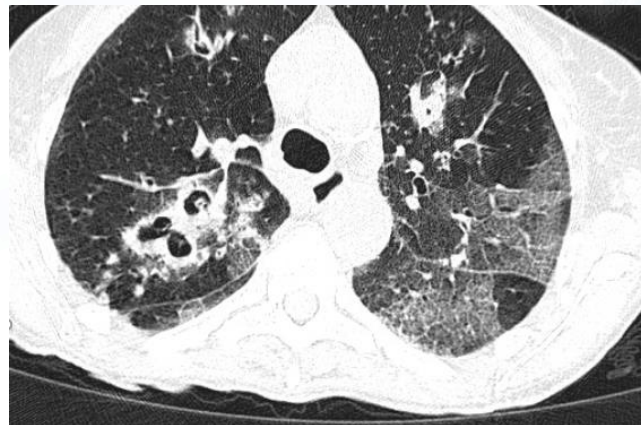
- Pljuča, > 80%
- sinusi,
- Ož,
- ostalo → redko.

Najbolj pogosta je pri **nevtropeničnih bolnikih**:

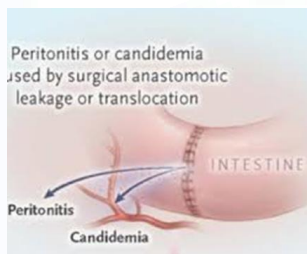
- < 200 nevtrofilcev/mm³,
- trajanje nevtropenije > 1 teden.

Povzročitelji so: **po Gramu + in – bakterije**;
vedno je treba „kriti“ tudi **pseudomonas**.

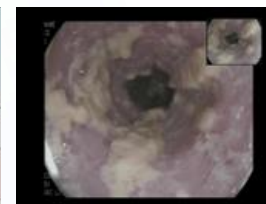
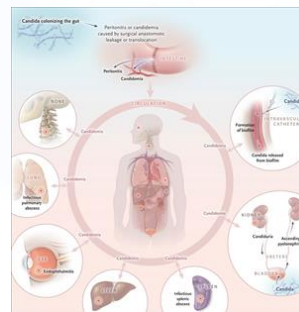

Invazivna kandidoza

Kandidemija

Tkivno-invazivna kandidoza

Kandidemija: najpogostejše katetrška sepsa.

Tkivno-invazivna bolezen: najpogostejše gre za:

- bolnike **po operaciji v trebuhu**;
- **prejemnike** jeter, pankreasa;
- bolnike **na oddelkih intenzivnega zdravljenja**: antibiotiki, HD, TPP, CVK, nevtropenija, HIV/aids ...

Kriptokokoza

- najpogostejši manifestaciji sta **meningitis** in **pljučnica**,
- okužba se lahko začne tudi **na koži kot nespecifičen celulitis** → pomembno je, da nanjo pomislimo, vzamemo bris na glive in v krvi pogledamo “kriptokokni antigen”.

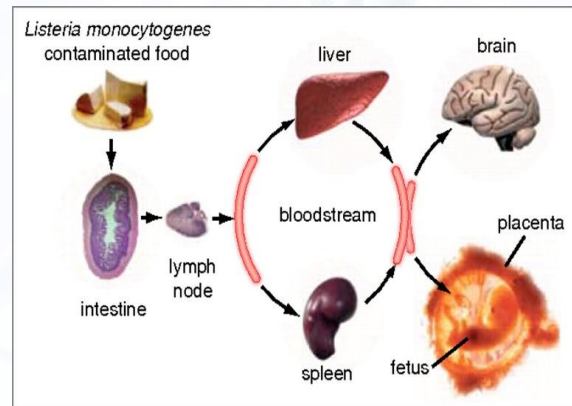
Neprepoznana kožna kriptokokoza in
delna amputacija zgornje okončine

Misliti je treba tudi na redke oportunistične okužbe

Listerioza (*Listeria monocytogenes*):

- Izvor so nepasterizirani mlečni izdelki, slabo pripravljeno meso, "hot-dogi".
- Preživi tudi v zamrzovalniku, zato se morajo ljudje z IM (ni nujno, da je zelo huda!) izogibati npr. delikatesni prehrani itd.
- Kl.sl.: najpogostejše poteka kot sepsa ali gnojni meningitis. Začetne težave so: vročina, bolečine v mišicah, navzea in bruhanje ..... HK!!!

Misliti je treba tudi na redke oportunistične okužbe

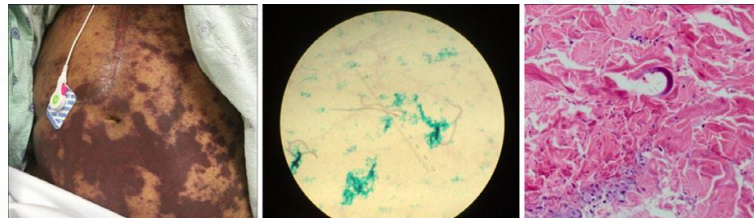
Zelo redke okužbe:

Strongiloidoza (*Strongyloides stercoralis*):

- Pojavlja se sporadično, večinoma pri IM, predvsem pri glukokortikoidov.
- Izvor ok. v Sloveniji: bosonoga hoja po okuženi zemlji (sicer tropska ok. ...).
- Kl.sl.: črevesne težave, v obdobju migracije ličink pa lahko pride do hudih respiratornih težav in posledičnega hiperinfekcijski sindroma.

Nokardioza (*Nocardia* spp.):

- Nahaja se v zemlji.
- Kl.sl.: lahko povzroči abscese na pljučih in možganih.

FIGURE 1 Purpuric skin rash to abdomen (left), *Strongyloides* larvae in tracheal aspirate (center), and in skin biopsy (right) from a liver transplant recipient with donor-derived *Strongyloides* infection

Misliti je treba tudi na redke oportunistične okužbe

Zelo redke okužbe:

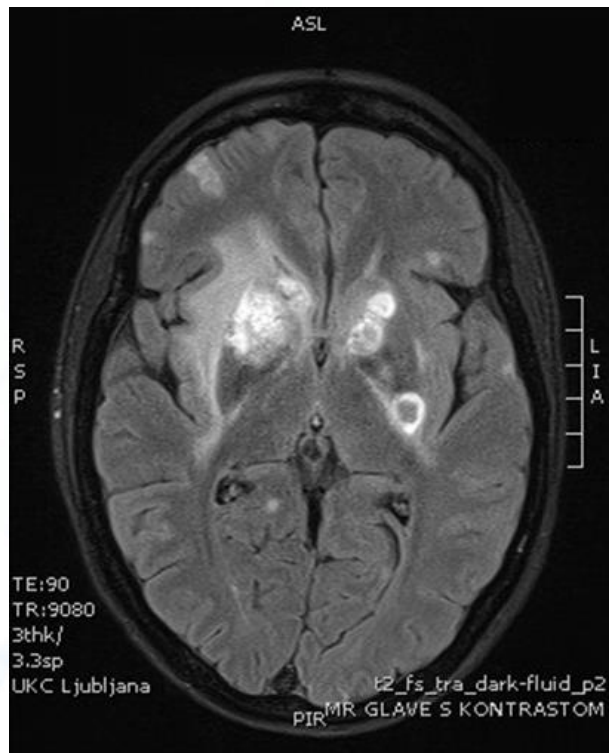
Toxoplazmoza (*Toxoplasma gondii*):

- Okužimo se s hrano, ki vsebuje ciste ali z mačjim blatom.
- Pri IM, najpogosteje, ko je ukinjen TMP/SMX za zaščito pred PCP, ki ščiti tudi pred Toxo, pride posledično do cerebralne toxo: številne okrogle lezije (prstani);
- Kl.sl.: epi, fokalni nevrološki izpadi.

PML (paliomavirus JC):

- Lahko pri natalizumabu in rituximabu, izjemoma pri anti-TNF, azatioprinu in mikofenolat mofetinu;
- Kl.sl.: kognitivne spremembe, apatija, zmedenost, hemipareza, ataksija, motnje vida

Cerebralna toksoplazmoza

Misliti je treba tudi na redke oportunistične okužbe

Zelo redke okužbe:

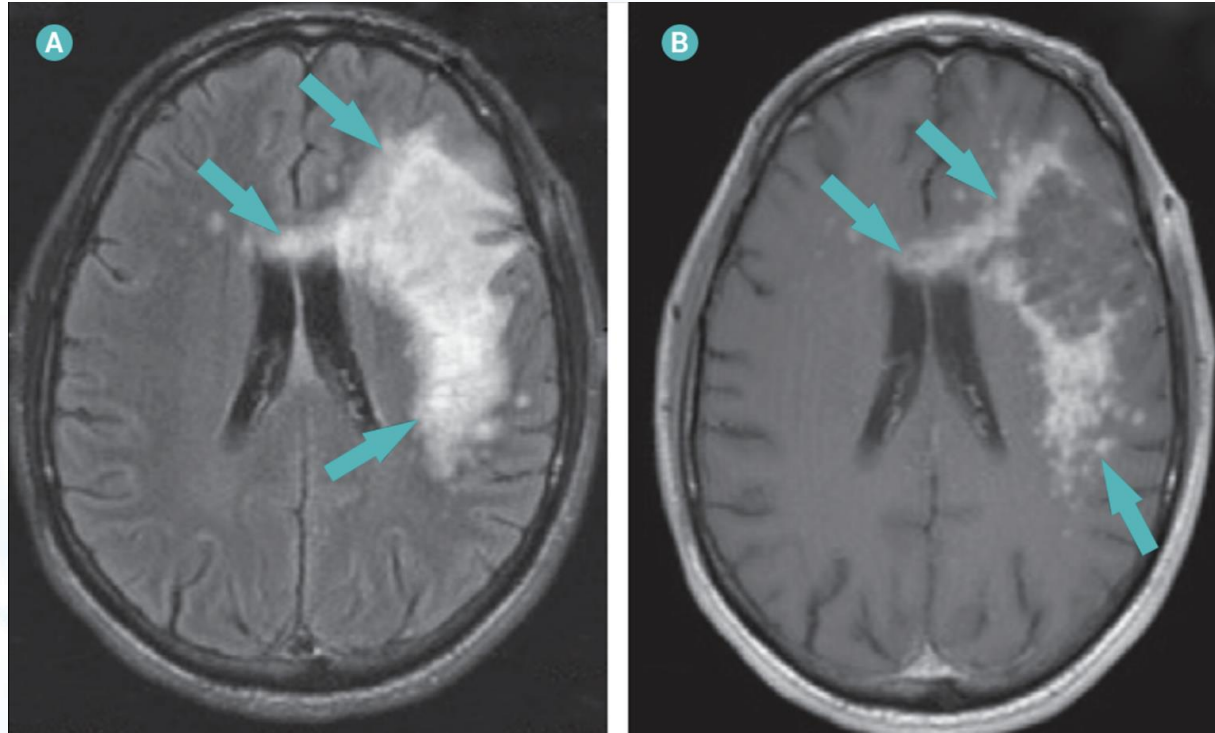
Toxoplazmoza (*Toxoplasma gondii*):

- Okužimo se s hrano, ki vsebuje ciste ali z mačjim blatom.
- Pri IM, najpogosteje, ko je ukinjen TMP/SMX za zaščito pred PCP, ki ščiti tudi pred Toxo, pride posledično do cerebralne toxo: številne okrogle lezije (prstani);
- Kl.sl.: epi, fokalni nevrološki izpadi.

PML (poliomavirus JC):

- Lahko pri natalizumabu in rituximabu, izjemoma pri anti-TNF, azatioprinu in mikofenolat mofetinu;
- Kl.sl.: kognitivne spremembe, apatija, zmedenost, hemipareza, ataksija, motnje vida

Progresivna multifokalna levkoencefalopatija (PML): poliomavirus JC

Preprečevanje in obvladovanje HIV/aidsa

Javni vidik

- Temeljna preventiva.
- **Testiranje.**
- Odkrivanje okuženih, še neprepoznanih oseb.
- Povezava in zadržanje v zdr. sistemu (KIBVS).
- Zdravljenje kot preventiva.
- PrEP in PEP.

STIGMA

Individualni vidik

- HIV/aids populacija se stara.
- Razvoj ko-morbidnosti.
- Polifarmacija.
- Součinkovanje zdravil.
- Dolgoročni neželeni učinki PRZ.

Splenektomiran bolnik

Kaj je pomembno?

Pri osebah brez vranice je **vsako vročinsko stanje potrebno obravnavati kot sepsa** in po odvzemu kužnin pričeti z antibiotičnim zdravljenjem s cefalosporinom III. generacije:

- Cefotaksim ali ceftriakson i.v.
- Okužbe s kapsuliranimi bakterijami: *S. pneumoniae*, *H. influenzae* tip b, *N. meningitidis*.
- Pa tudi: *Capnocytophaga canimorsus*, *Enterococcus*, *Bacteroides*, *Salmonella*, *Bartonella*, *Babesia*.

Splenektomiran bolnik

Kaj je pomembno?

Pri osebah brez vranice **preprečujemo okužbe na 3 načine:**

- S preventivnim dajanjem antibiotikov.
- S cepljenjem.
- Z izobraževanjem: - karton v zdr. izkaznici ali zapestnica (treba je informirati tudi partnerje ...).
  - ob vročinskem stanju → k zdravniku (tudi, če cepljen).
  - odročni kraji → s seboj antibiotik.
  - ugriz psa/mačke → amoksicilin-klavulanska kislina.
  - zaščita pred vbodom klopa → babesia.

Priporočila za cepljenje in antibiotično profilakso po splenektomiji

Priporočljivo 4 – 6 tednov pred načrtovano splenektomijo (oz. 2 tedna po operaciji)

Cepljenje	Starost ob pričetku cepljenja	Shema cepljenja	Poživitveni odmerek
Pnevmokok	0 – 6 m	3 KPC v razmaku vsaj 1 m	1 KPC v drugem letu + PS23 pri 24 m
	7 – 11 m 12 – 59 m	2 KPC v razmaku vsaj 1 m 2 KPC v razmaku vsaj 2 m	1 KPC v drugem letu + PS23 pri 24 m PS23 po 2 m
	5 let in več	1 KPC	PS23 po 2 m
Meningokok	<12 m	2 MenB v razmaku 2 m 2 MCV4 v razmaku 2 m	1 MenB pri 12 – 23 m 1 MCV4 pri 12 m
	12 m ali več	2 MenB v razmaku 2 m pri otrocih do 10 let in vsaj 1 m pri starejših 1 MCV4	1 MenB po 12 – 23 m pri otroku, ki je bil prvič cepljen pri 12 – 23 m 1 MCV4 po 12 m v primeru epidemije ali poti v endemske kraje
Hib	< 18 m	redni program	
	starejši necepljeni	1 odmerek	
gripa	6 m – 9 let, necepljeni	2 odmerka v razmaku 1 m	vsako leto
	ostali	1 odmerek	vsako leto
Antibiotična profilaksa	otroci < 5 let otroci > 5 let odrasli	pen V 250.000 IE/12 h pen V 500.000 IE /12 h pen V 1.000.000 IE/12 h	2 leti po splenektomiji oz. do 5. leta starosti
ali	otroci odrasli	amoksisicilin 20 mg/kg/dan amoksisicilin 500 mg/12 h	
alergija na penicilin	otroci odrasli	klaritromicin 7.5mg/kg/dan klaritromicin 500 mg/dan	

Empirično protimikrobno zdravljenje pri osebah z IM

Bolniki z IM, ki prejemajo imunosupresivna zdravila, so bolj nagnjeni tudi k **običajnim bakterijskim okužbam** – predvsem **pljučnicam, okužbam kože** in podkožja, **septičnim artritisa**, pa tudi **sepsi**, ki bolnika z IM neposredno ogroža. Pomembno je, da takega bolnika hitro pošljemo v bolnišnico:

Bolj je bolnik prizadet
in tem **hujšo** IM ima.

Bolj je **pomembna** hitra uvedba
empiričnega protimikrobnega zdravila,
ki **mora biti čim bolj ustrezno!** **VOB**

Sočasna hitra mikrobiološka diagnostika (**HK!**, **MBM**), slikovna (rtg, CT, MRI, PET CT...), endoskopska, biopsije itd.

In čim hitrejša uvedba usmerjenega zdravljenja (racionalna raba protimikrobnih zdravil).

SEPTIČNI ŠOK

Za vsako uro, ko bolnik v septičnem šoku ne prejme antibiotika oz. **ne prejme ustreznega antibiotika**, se preživetje zmanjša za **7,6 %**.

Cepljenje bolnikov z imunsko motnjo

Cepljenje proti pnevmokoku: če se le da, vsaj 14 dni pred uvedbo imunosupresivnih zdravil.

Vsakoletno cepljenje proti gripi:

- Vsaj > 14 dni pred uvedbo imunosupresivnih zdravil.
- Med zdravljenjem: > 7 dni po zadnji kemoterapiji.
- 65 let: povečan odmerek cepiva.
- Cepljenje družinskih članov in ZD.

Cepljenje proti pasovcu:

- Pri osebah ≥ 50 let - včasih tudi prej, vendar je to "off-label" (recidivni pasovec).
- Živo cepivo: ≥ 14 dni pred uvedbo imuno-supresivnih zdravil.
- Prihaja novo cepivo: **rekombinantno in bolj imunogeno!**

Osebe z IM

Hospitalna higiena

Npr. PCP :

- Kapljična izolacija: standardni ukrepi.

Npr. Pasovec:

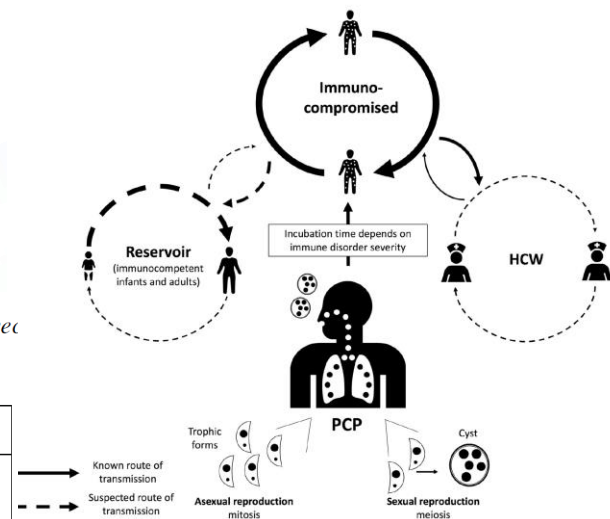
- Če na pokritem delu telesa → kontaktna izolacija.
- Če na odkritem delu telesa → aerogena izolacija.

Priporočila za hospitalno higieno

Table 3 Available guidelines and recommendations for the prophylaxis and infection control related to *Pneumocystis jiroveci* pneumonia (PCP)

	Population	Prophylaxis	Physical measures	References
Official guidelines	HIV	Every patient with CD4 counts <200 cells/mm ³	-	IDSA Guidelines (2018) [26] French Guidelines (2018) [137]
	Hematological malignancies and stem cell transplant recipients	See reference [138] for details	-	ECIL Guidelines (2016) [138]1
	All	-	Avoid placement of PCP patients in the same room as immunocompromised patients	CDC Guidelines (2007) [117]
			Droplet isolation	French Infection Control Society (1998) [139]
Suggested standard of care for PCP	Transplant recipients			
	- All transplant recipients	6-12 months chemoprophylaxis	-	Martin <i>et al.</i> (2013) [106]
	- Lung and small bowel transplant recipient	Lifelong chemoprophylaxis		
	- Chronic CMV or history of prior PCP	Lifelong chemoprophylaxis		
	All		Single room +/- droplet isolation for at least 5 days Requirement to wear a mask for patient coughing in facilities hosting at risk patient	De Boer <i>et al.</i> (2018) [118]

Pogostejе *de novo* okužba kot reaktivacija

Osebe z IM

Hospitalna higiena

Npr. PCP :

- Kapljična izolacija: standardni ukrepi.

Npr. Pasovec:

- Če na pokritem delu telesa → kontaktna izolacija.
- Če na odkritem delu telesa → aerogena izolacija.

Zaključek

- Vsak zdravnik, ki se ukvarja z bolniki z IM, mora vedeti za nevarnost okužb:
  - predvsem pri starejših, ki prejemajo več imunosupres. zdr. (steroidi!) → lahko hude ok. → misli na oport. ok.,
  - primer: ZBP pri hudi IM: vedno misli na PCP; misli pa tudi na Legionarsko bolezen (empirično zdravljenje?)
- Nevarnost nekaterih okužb je potrebno **oceniti pred uvedbo imunosupresivnih zdravil**:
  - cepljenje, svetovanje, kemoprofilaksa.
- Vse bolj pogosto se srečujemo s febrilnimi bolniki z IM; okužbe je treba **hitro prepoznati** → **bolj je bolnik prizadet in hujšo IM ima** → hitreje ga je treba poslati v bolnišnico, kjer je tudi treba hitro ukrepati.
- Pri hudi okužbi je treba **zmanjšati ali celo ukiniti imunosupresivna zdravila**.

Zaključek

- Okužbe se lahko pojavijo tudi **pozno po ukinitvi** imunosupresivnega zdravljenja.
- Poznati je treba „indikatorske bolezni“, značilne za HIV in „bolezni, ki opredeljujejo aids“.
- Svetovanje: bolnika poučimo:
  - kako se lahko določenim okužbam izogne: prehrana, kontakti, hobiji, potovanja...,
  - v primeru težav → hitro k zdravniku (opozorilni kartoni za splenektomirane, steroidi itd.),
  - o značilnih simptomih pasovca, PML, sepse, pljučnice itd. → ko je treba čim prej k zdravniku,
  - poučimo ga tudi o hospitalni higieni → standardni ukrepi.